

Legitimita přerozdělování a jeho modelování

V návaznosti na články věnované systémům daní a dávek a jejich interakci, které byly publikovány v minulém čísle tohoto časopisu, přinášíme v tomto čísle další texty věnované přerozdělování, tentokrát však zkoumanému z poněkud jiných hledisek.

Jedním z těchto hledisek je porovnání objektivního stavu věcí se subjektivním hodnocením, druhým je mikrosimulační modelování, jež dovoluje zvažovat souhrnné i individuální dopady přerozdělování. I když tyto aspekty spolu bezprostředně nesouvisejí, oba poukazují na jednu a tutéž dimenzi přerozdělovacího systému, totiž dimenzi politickou. Změny v redistribuci musejí respektovat dopad do příjmů domácností; ten bývá subjektivně zkreslen. Protože se vždy jedná o politicky citlivou záležitost, je lépe s přerozdělovacím systémem experimentovat nejprve v počítači a teprve potom v realitě.

V příspěvku Jiřího Večerníka je využito statistických šetření u obyvatelstva k analýze vývoje přerozdělování po roce 1989 a změn v relativní váze demografických a ekonomických faktorů. V návaznosti na to se autor věnuje kontextu sociální struktury a ukazuje postoje lidí k daním a dávkám. Nakonec srovnává Českou republiku s dalšími zeměmi OECD, a to nejen z hlediska agregátů, ale i z hlediska míry redistribuce prostředků a z hlediska postojů k daním. V závěru autor poukazuje na omezení existujících datových zdrojů a na léčky, na které v analýze přerozdělovacích toků narážíme.

Tomáš Sirovátka a Marie Valentová se zabývají legitimitou redistribuce. Na datech sociologických šetření ukazují, jaká jsou obecnější kritéria, o něž se opírají požadavky české veřejnosti na sociální výdaje státu, jaké jsou nároky české veřejnosti na rozsah sociálních výdajů, jaké jsou její preference z hlediska účelu a adresátů sociálních výdajů a konečně ukazují, co lidé upřednostňují, pokud jde o alternativní způsoby ochrany před sociálními riziky. Autoři docházejí k závěru, že v porovnání s většinou zemí česká společnost podporuje o něco více redistribuci, tyto požadavky jsou však značně diferencované podle účelu sociálních výdajů.

Petra Štěpánková ukazuje možnosti použití mikrosimulačního modelování (MSM) pro sledování redistribuční funkce a hodnocení horizontální a vertikální spravedlnosti přerozdělování. Výstupem aplikace statistického programu zahrnujícího předpisy pro daňovou a sociální politiku jsou individuální a makroekonomické dopady uvažovaných změn. Dále lze propočítávat dopady různých politik na chování domácností (efekty druhého řádu). Příklady ze zahraničí, zejména jednotný evropský model Euromod, jsou jistě hodné následování.

Problémy přerozdělování, jeho měření a analýzy, stejně jako jeho sociální legitimacy a politické průchodnosti změn jsou trvale aktuální. Proto ani pozornost, kterou jim věnujeme touto sérií článků, není těmito příspěvky jistě vyčerpána.

Jiří Večerník